

Vašků, Vladimír

## Konfirmace privilegií starobrněnských dominikánek v 18. století

*Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. C, Řada historická.*  
1982, vol. 31, iss. C29, pp. [101]-108

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/102521>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

VLADIMÍR VAŠKŮ

## KONFIRMACE PRIVILEGIÍ STAROBRNĚNSKÝCH DOMINIKÁNEK V 18. STOLETÍ

Za vlády Karla VI., kdy se v roce 1731 stalo podávání žádostí o konfirmace starých listin povinným,<sup>2</sup> ucházel se dominikánský ženský klášter u sv. Anny na Starém Brně původně o potvrzení pouze jediného privilegia. K žádosti, adresované panovníkovi a předložené v České dvorské kanceláři ve Vídni 11. prosince 1731, připojil jako přílohu ověřený opis<sup>3</sup> následující listiny:

1527 dubna 16. Brno = StOAB, fond E 19, sign. A 12.<sup>3a</sup> Ferdinand I. konfirmuje všeobecně privilegia udělená klášteru svými předchůdci, z nichž se zmiňuje o kráľích Janovi, Vladislavovi a Ludvíkovi.

Moravský tribunál, jemuž byla suplika předána dvorem k vyjádření,<sup>4</sup> se pozastavil nad nekonkrétností údajů o privilegiiích zmíněných tří panovníků, a proto dominikánkám 21. dubna 1732 nařídil, aby tyto listiny předložily dodatečně. Klášter příkaz sice splnil, ale neúplně. Ačkoliv ve svém

<sup>1</sup> Hlavním pramenem pro poznání tohoto konfirmačního řízení jsou písemnosti moravského tribunálu a gubernia, uložené dnes ve Státním oblastním archívu v Brně (dále: StOAB), a to ve fondu B 1, v konvolutu sign. B 90. Kromě toho jsou některé fáze řízení zachyceny v písemnostech České dvorské kanceláře (Státní ústřední archív v Praze, fond ČDK, sign. IV B 101, kartón 397, konvolut „Klášter dominikánek v Brně 1735—1747“). Originály listin jsou uloženy v archívu kláštera (StOAB, fond E 19). — Některé úřední knihy dominikánek se po zrušení kláštera dostaly do různých sbírek rukopisů; pokud k nim bude třeba přihlídnout, budou citovány v příslušných poznámkách až v průběhu dalšího výkladu.

<sup>2</sup> O hlavních zásadách konfirmačního řízení pojednává úvod mé práce *Panovnické konfirmace pro moravské kláštery v 18. století (Novověké úřední revize středověkých a raně novověkých listin)*, Brno 1981; citovaná práce, na níž tento článek navazuje, je věnována konfirmačním listinám uděleným devíti moravským klášterům řádu benediktinského, cisterciáckého a premonstrátského.

<sup>3</sup> Ověřený opis opatřil vidimační formulí, datovanou v Brně 7. prosince 1731, registrátor a expeditor moravského tribunálu.

<sup>3a</sup> Listiny, jejichž registry v tomto článku uvádím, identifikují odkazem na archívní signatury jen tehdy, nejsou-li dosud nikde publikovány. Listiny již publikované identifikují odkazem na otisk nebo regist v některé běžně známé edici. Pokud není u data listin poznámka „jen opis“, jde o listiny dochované v originále. Avšak i listiny dochované v originále byly ke konfirmačnímu řízení předkládány zpravidla v ověřených opisech.

<sup>4</sup> Stalo se tak reskriptem datovaným 11. února 1732, presentovaným však u tribunálu teprve 20. dubna téhož roku.

podání presentovaném u tribunálu 6. května 1732 tvrdil, že přikládá ověřené opisy privilegií králů Jana, Vladislava a Ludvíka (tedy tři listin), sestávají přílohy pouze ze dvou listin.<sup>5</sup>

1312 června 17. Brno = RBM III č. 80. Jan Lucemburský dává založit před Brnem, na místě řečeném Královská zahrada, klášter dominikánek; svou manželku královnu Elišku ustanovuje jeho fundátorkou a Kateřině, vdově po Tasovi z Lomnice, svěřuje jeho správu; dává klášteru sad, věž se dvorem a zahradu sahající až ke špitálu [sv. Jana na Starém Brně].

1523 dubna 1. Olomouc = StOAB, fond E 19, sign. A 11. Ludvík Jagellonský konfirmuje všeobecné privilegia udělená klášteru svými předchůdci.

Chybí tedy ohlášená listina krále Vladislava (Jagellonského?). Jako vysvětlení se nabízejí dvě možnosti: buď byl její ověřený opis vskutku přiložen a později se ztratil, nebo jde v průvodním zápise kláštera (a předtím již v tribunálním pokynu z 21. dubna) o mechanické převzetí zmínky z Ferdinandovy konfirmace bez ohledu na to, že přílohy tomu neodpovídaly a že byly ve skutečnosti pouze dvě. — O první možnosti by bylo možno uvažovat za předpokladu, že by se taková listina nacházela v klášterním archívu ještě v první polovině 18. století. Avšak tento předpoklad je nejistý: v klášterním archívním *inventáři* pořizeném v letech 1750 až 1751<sup>6</sup> se sice nachází záznam o privilegiu krále Vladislava z roku 1491, týkajícím se želešického vinohradu,<sup>7</sup> ale neznáme ani originál této listiny ani její opis v klášterním *kopíáři* pořizeném v roce 1717,<sup>8</sup> tedy více než třicet let před vznikem *inventáře*, přestože texty obou listin Janových, listiny Ludvíkovy i dalších listin, které byly předloženy (jak se ještě zmíníme) ke konfirmaci později, v *kopíáři* opsány jsou. — Pro druhou možnost by naopak svědčil fakt, že když klášter rekapituloval průběh karolínské fáze konfirmačního řízení, zmínil se (v suplice z roku 1747, o níž níže pojednáme) při odkazu na své starší podání z 6. května 1732 pouze o dvou listinných přílohách; ty jsou ostatně k suplice z roku 1747 znovu přiloženy — a ovšem žádná listina Vladislavova mezi nimi není.<sup>9</sup> — Vcelku se zdá pravděpodobnější druhá z uvažovaných možností, totiž, že klášter v roce 1732 žádnou listinu krále Vladislava vůbec nepředložil. Že si tribunál ne-

<sup>5</sup> Obě byly předloženy v ověřených opisech, vidimovaných v Brně u minoritů 5. května 1732.

<sup>6</sup> StOAB, fond G 10 (= Sběrka rukopisů Zemského archívu), č. 74.

<sup>7</sup> „König.[liches] Privilegium weil. Ladislai [sic! zřejmě místo správného Wladislai] allerhöchsten Gedächtnus mit anhangendem Insiegl ab anno 1491, kraft dessen das Schölschitzer Weingebürg in das Groß-Seelowitzer Bergrecht aufgenommen worden, wobei eine vidimirtē copia des neuingerich[te]ten Weinberggisters ab anno 1612 unter der Clausel, daß keine hier incorporirte Gemeind frembden Wein schänken solle, es seie dann aus Mangl des eigenen; zusamben 2 [Stück].“ (fol. 2 rukopisu citovaného v předchozí poznámce). Druhá část záznamu (od „wobei“) se — jak patrně — týká jiné písemnosti, která však byla k listině Vladislavově vzhledem k věčné souvislosti přiložena. Srov. též pozn. 8.

<sup>8</sup> StOAB, fond G 11 (= Františkovo muzeum — rukopisy), č. 563. Je zajímavé, že onen vidimovaný vinohradní rejstřík z roku 1612, o němž se zmiňuje druhá část inventárního záznamu, citovaného v poznámce 7, je do kopíáře vložen jako samostatná písemnost na samostatném dvojlistě. Avšak po listině Vladislavově, o níž se zmiňuje první část inventárního záznamu, není v kopíáři ani stopy.

<sup>9</sup> V souladu s tím žádná Vladislavova listina není ani inserována v konfirmaci Marie Terezie.

povšiml rozporu mezi textem klášterního podání a přílohami a že ohlášenou, ale chybějící listinu neurgoval, nás příliš nepřekvapí, neboť nevalná úroveň tehdejšího úřadování je dobře známa.<sup>10</sup>

Toto druhé klášterní podání postoupil pak tribunál 1. července 1732 brněnskému krajskému hejtmanovi a přikázal mu, aby dotazem u sousedů nebo jiným způsobem vyšetřil, zda klášter dosud vlastní pozemky darované mu listinou krále Jana z roku 1312.<sup>11</sup>

Hejtmanova odpověď došla tribunálu 14. srpna 1732 a byla kladná.

Z hejtmanovy zprávy vyplývá, že mu sice nejprve nebylo jasno, kterých statků se vlastně uvedená listina týká, a že ani nevěděl, koho by měl v této věci vyslechnout. Proto se 8. srpna 1732 obrátil písemně na klášter s výzvou, aby sdělil, o které statky vlastně jde, a aby jmenoval sousedy. V odpovědi, kterou od kláštera dostal (a jejíž originál, datovaný 11. a presentovaný 13. srpna 1732, přiložil ke své zprávě pro tribunál), byly statky zčásti konkrétně vypočítány; jejich držbu dokládal klášter jednak tvrzením, že jejich vlastnictví je všeobecně známo, jednak odkazem na zemský katastr: „wier bis dato in possessione des alda benanten Obstgarten, Thurn [sic!] und ganzen Hofs nebst anderen Garten bis an das Spital oder Kreuzhof, wie es augenscheinlich gesehen werden kann, sich [sic!] místo uns) würrklich befinden, massen die Garten, Thurn [sic!] und Hof gleich an den [sic!] Closter situiert, und das Dorf Sywitz und Blažowic nebst anderen Dörfern vermög des catastri provinciae dem Closter zugehörig und ebenfahls von dem Closter de notorio würrklich possessiret werden...“ (viz v konv. sign. B 90). Krajský hejtman pečlivě reprodukoval tribunálu sdělení kláštera a dodal, že za těchto okolností nepovažuje již za nutné dotazovat se u sousedů, zejména když i jemu samotnému je prý známo, že klášter uvedené statky vskutku vlastní. (Mimoходом poznamenávám, že větu o zbytečnosti dotazů u sousedů převzal hejtman z dopisu kláštera.) — Dodávám, že ve skutečnosti není identifikace statků, o nichž je řeč v Janově listině z roku 1312, tak jasná, jak by se zdálo vyplývat z hejtmanovy zprávy (a z dopisu kláštera). Nemohu se na tomto místě celou věcí podrobně zabývat; upozorňuji jen na to, že jména některých vsí, o nichž je ve zprávě řeč (Sivice, Blažovice), jsou uvedena jednak teprve až v listině Kateřiny, vdovy po Tasovi z Lomnice, z roku 1317 (RBM III č. 349), jednak až v další listině krále Jana z roku 1318 (RBM III č. 421), nikoliv však již v listině Janově z roku 1312 (RBM III č. 80). (Listina Kateřinina a druhá listina Janova byly předloženy, jak o tom bude řeč ještě dále v textu, teprve až za vlády Marie Terezie.) Čtenář se o tom může přesvědčit, srovná-li výše citovanou pasáž z klášterního dopisu (reprodukováného pak hejtmanem) s regestem listiny z r. 1312, který jsme již uvedli, a s registry listin z r. 1317 a 1318, které budou uvedeny níže. — Ostatně v hejtmanově zprávě je i jiná nepřesnost: ačkoliv v tribunálním příkaze z 1. července 1732 se žádá zjištění držby statků darovaných králem Janem, mluví hejtman v úvodu své odpovědi o privilegiích „wailand Wladislai und Ludovici“; jde tu zřejmě o mechanické a přitom nepozorné převzetí formulace z klášterního podání z 6. května 1732 (kde se ovšem čte „wailand Joannis, Wladislai und Ludovici“).

Hejtmanova odpověď však tribunálu k vypracování dobrozdání pro panovníka nestačila. Druhá z listin, které klášter 6. května dodatečně předložil, totiž privilegium krále Ludvíka z roku 1523, byla opět všeobecnou konfirmací, a proto se tribunál obrátil na klášter znovu (avšak až téměř po dvou letech — 18. května 1734) a vyzval jej, aby předložil (v originálech nebo v ověřených opisech) „relata“, tj. listiny, na něž se Ludvíkova všeobecná konfirmace vztahuje, popřípadě — pokud nejsou k dispozici — aby sdělil aspoň jejich obsah.

<sup>10</sup> Konkrétní doklady viz v jednotlivých kapitolách práce citované v poznámce 2.

<sup>11</sup> Tribunální příkaz krajskému hejtmanovi má formu vyřizovací poznámky napsané na rubní straně uvedeného klášterního podání, presentovaného 6. května 1732.

Výzva se dochovala pouze ve formě vyřizovací poznámky na rubu uvedené zprávy krajského hejtmana (v konv. sign. B 90). Samostatný přepis pro klášter patrně vyhotoven nebyl; jaké to mělo důsledky, o tom viz níže. — Že k vypracování dobrozdání pro panovníka dosavadní podklady nestačí, si patrně u tribunálu uvědomili až při stylizaci konceptu tohoto dobrozdání. V citovaném již konvolutu sign. B 90 jsou totiž dva nedokonceňé (a tedy nedatované) koncepty, které si označíme A a B. Oba jsou psány touž rukou, náležející možná tribunálnímu přísedícímu von Waldnerovi, který byl zřejmě v záležitosti svatoanenských privilegií referentem. (Že referentem byl Waldner, vyplývá, zdá se, z toho, že zmíněnou vyřizovací poznámku z 18. května 1734, psanou a podepsanou sekretářem Kesslerem, stejně jako rovněž zmíněnou poznámku z 1. července 1732, psanou a podepsanou sekretářem Flechternem, vidoval vlastnoručně právě Waldner — „vidi de Waldner m. p.“. Totožnost písma této vidovací formule [psané latinkou] s písmem konceptů A a B [psaných kurentem] není ovšem zcela prokazatelná; nasvědčovala by jí však subjektivní forma *další* písemnosti, která je psána touž rukou jako A a B a o níž se zmíníme o několik řádků níže [C], i když nelze vyloučit, že Waldner text jen diktoval některému subalternímu úředníkovi, který však není totožný ani s Flechternem, ani s Kesslerem.) Koncept A končí uprostřed věty, která reprodukuje hejtmanovu zprávu o klášterních statcích. V konceptu B, který je přepracovaným a zpřesněným zněním konceptu A, je věta reprodukující hejtmanovu zprávu sice dokončena, ale dále autor konceptu nepokračoval. Zřejmě mělo následovat posouzení druhé z dodatečně předložených listin, totiž listiny Ludvíkovy z roku 1523. Protože však tato listina je, jak víme, všeobecnou konfirmací, přerušil referent práci na konceptu (do doby, než získá „relata“) a navrhl, aby tribunál „relata“ k listině Ludvíkové od kláštera vyžádal. Tento jeho návrh je obsažen v další neformální, subjektivně (v 1. os. sg.) stylizované písemnosti, která je psána touž rukou jako A a B (označme si ji C): jde pravděpodobně o text, který pak referent přednesl ústně na zasedání tribunálu. (Plně prokázat by to bylo možno ovšem jen srovnáním se zápisem v radním protokole tribunálu. Avšak z roku 1734 se dochoval jen protokol soudního senátu [StOAB, fond C 3, č. 92], kde ovšem žádná zmínka o této záležitosti není, neboť konfirmace náležely do kompetence senátu politického [resp. pléna], jehož protokol z tohoto roku se ztratil.)<sup>12</sup> Písemnost C nemá sice datum, ale protože se v ní praví, že od vydání listiny Ferdinanda I. (z roku 1527) uplynulo 207 let, je jasné, že byla napsána v roce 1734. Nutnost předložení dalších listin (říká se tu, že by měla být vyžádána všechna privilegia, která má klášter navíc kromě listin králů Ferdinanda I., Jana a Ludvíka) se zdůvodňuje odkazem na normálíi, v níž Karel VI. 15. července 1732 nařídil, aby byl při zkoumání listin předložených ke konfirmacím brán bedlivý zřetel na případné kolize mezi starými klášterními privilegii a nynějšími královskými právy. Výsledkem návrhu pak byla tribunální výzva svatoanenskému klášteru z 18. května 1734.

Avšak klášter na tribunální výzvu do konce vlády Karla VI. nereagoval. Ozval se až po třinácti letech, tedy až za vlády Marie Terezie, kdy mu podle nařízení panovnice z 18. srpna 1746<sup>13</sup> nastala povinnost znovu žádat o konfirmaci. Teprve ze suppliky presentované u dvora 3. března 1747 se dovidáme, proč klášter nepodal požadovaná relata k listině Ludvíkové včas. Tribunální příkaz z 18. května 1734 prý totiž klášteru vůbec nedošel, a teprve nedávno prý jej právní zástupce kláštera našel neexpedovaný ve spise uloženém v tribunální registratuře. Proto až nyní — pokračuje suplika — přikládá klášter ověřené opisy dalších svých devíti listin a prosí panovníci, aby je dala zaslat tribunálu k vypracování příslušného dobrozdání. Šlo o následující listiny:

1317 — . — = RBM III č. 349.<sup>14</sup> Kateřina, vdova po Tasovi z Lomnice, zakládá před Brnem pod Špilberkem klášter svaté Anny, dává mu patronátní právo

<sup>12</sup> O vztahu mezi oběma tribunálními senáty a plénem a o radních protokolech tribunálu viz V. Vašková, *Studie o správních dějinách a písemnostech moravského královského tribunálu z let 1636–1749*, Brno 1969, zejm. s. 91 n.

<sup>13</sup> StOAB, fond B 1, v konv. sign. Ad P 26.

kostelů v Ořechově a Šitbořicích, vsi Sivice, Blažovice a Ořehovičky, ustanovuje, že Ořechov má mít její syn Vznata a jeho synové a že teprve po jejich vymření má ves připadnout klášteřu; stejným způsobem odkazuje svému vnuku Jenčovi ves Šitbořice. Mária, vdova po Tasovi mladším z Lomnice, členka nového klášteřa, přidává klášteřu ves Hvozdec.

1318 února 13. — = RBM III č. 421.<sup>15</sup> Jan Lucemburský dává novému klášteřu sv. Anny polovinu vsi Sivice a Blažovic, kterou věnovala Jeruše z Deblína své sestře Kateřině, vdově po Tasovi z Lomnice, ale kterou Valter z Hrádku, hejtman markrabství moravského, udělil za peníze Václavovi, bývalému rychtáři města Brna.

1333 srpna 10. — = RBM III č. 2029. Kateřina, vdova po Tasovi z Lomnice, odkazuje klášteřu roční výnos ze vsi Ořehova tak, aby za rok po její smrti ves připadla jejímu synovi Vznatovi; Kateřině, dceři Jenčové, a Elišce, dceři Vznatově, členkám klášteřa, odkazuje statek v Ořehovičkách tak, aby po jejich smrti připadl klášteřu, dvůr u klášteřa svému synovi Vznatovi a po jeho smrti klášteřu; klášteřu odkazuje také ostatní svůj majetek a zřizuje anniversarium.

1336 února 8. — = RBM IV č. 273. Gertruda, služebnice nebožky české královny Elišky, odkazuje různé platy ze svých statků v Želešicích a Syrovicích osobám a klášteřům, které vyjmenovává (mezi nimi též klášteř u sv. Anny).

1339 září 13. Brno = RBM IV č. 736. Vznata z Lomnice odkazuje klášteřu ves Moutnici, plat pěti hřiven z Ořehova a důchod z Ořehoviček.

1342 listopadu 10. Praha (jen opis)<sup>16</sup> = RBM IV č. 1180. Markrabě Karel potvrzuje Persle z Brna její majetek v Želešicích a Černovicích, darovaný jí královnou Eliškou.

1366 července 4. Brno (jen opis).<sup>17</sup> Jeneč z Lomnice prodává klášteřu za 70 hřiven pražských grošů pět lánů v Ořechově i s ušedlými lidmi (kteří jsou v listině vyjmenováni).

1369 května 23. Brno = AZK č. 837. Jeneč z Lomnice prodává klášteřu za 100 hřiven pražských grošů sedm lánů v Ořechově s platem deseti hřiven.

1369 července 6. — = AZK č. 839. Jeneč z Lomnice prodává klášteřu za čtyři sta hřiven pražských grošů půl vsi Ořehova.<sup>18</sup>

<sup>14</sup> Tuto listinu, která je *latinská*, je třeba odlišovat od *německé* listiny téhož data a téže vydavatelky (RBM III č. 350). Německá listina je sice z větší části volným překladem listiny latinské, avšak některá ustanovení jsou vynechána, jiná přidána. Srov. o tom blíže v Šebánkové díle *Archivy zrušených klášteřů moravských a slezských I*, Brno 1932 (dále: AZK), u č. 449, resp. též u č. 450. Viz též níže poznámku 18. Německá verze Kateřininy listiny však ke konfirmaci předložena nebyla.

<sup>15</sup> V moravském diplomatáři je listina otištěna na dvou místech: jednak se správným datem (CDM VI č. 127), jednak s chybným údajem roku — 1338 (CDM VII č. 186). Žádný z otisků v CDM (a ani v RBM) není pořízen podle originálu; ten se v té době nenacházel v archivu klášteřa; nebyl v něm ještě ani v době vzniku Šebánkových AZK, a proto listina není v této publikaci vůbec zachycena. Poprvé je originál, který má signaturu A 6, zaznamenán až ve Švábenském strojopisném inventáři k fondu E 19 z roku 1968 (tam viz v úvodu o složitých osudech svatoanenských listin).

<sup>16</sup> Text listiny se dochoval jen jako insert v tereziánské konfirmaci z roku 1747. Originál, jak uvádí Švábenský v inventáři k fondu E 19, s. VIII, se ztratil zřejmě až po zrušení klášteřa. Pokud jde o denní datum, zařazuje CDM VII č. 437 tuto listinu k 16. září; je to však omyl, neboť svátek „*translatio sancte Ludmily*“, které uvádí naše listina, je odlišný od jinak běžněji užívaného svátku sv. Ludmily.

<sup>17</sup> Text se dochoval jen jako insert v tereziánské konfirmaci z roku 1747. Originál měl podle Švábenského (viz předchozí poznámku) též osud jako listina z r. 1342.

<sup>18</sup> Vzájemným vztahem (ev. rozporem?) mezi údaji v různých svatoanenských listinách a s tím související otázkou, zda jsou všechny tyto listiny diplomaticky v naprostém pořádku, se zde nemohu zabývat. Nesporně by si však nejstarší písemnosti tohoto klášteřa (včetně těch, které ke konfirmaci předloženy nebyly) zasloužily speciální studii. — Poznámávám, že formulaci většiny registů jsem převzal ze Šebánkových AZK.

Suplika měla za následek, že 8. června 1747 obdržel tribunál z Vídně nevlídný reskript, vydaný 29. května v zastoupení Marie Terezie jejím manželem císařem Františkem jako spoluregentem a formulovaný (s odvoláním na klášterní supliku, která je k respiriu — i se svými přílohami — připojena) jako naléhavá upomínka o urychlené dodání dobrozdání, jehož vypracování bylo tribunálu, jak se v reskriptu důrazně připomíná, uloženo již 11. února 1732 a které dosud, jak se s nelibostí konstatuje, ke dvoru nedošlo.<sup>19</sup>

Tribunál se tím ovšem cítil velmi dotčen. Své nevoli nad postupem dominikánek dal průchod ve svém dobrozdání vypracovaném 15. června a presentovaném u dvora 7. července 1747. Tvrdí v něm, že průtahy si zaviniily řeholnice samy, když nevěnovaly ve své vlastní záležitosti („in causa propria“) náležitou pozornost „expedici královského úřadu“ (tj. hejtmánově relaci s připsaným rubním dekretem tribunálu) a když ji od roku 1734 podle vlastního přiznání „nechaly ležet nevyzvednutou“ („unerhobener erliegen belassen“) a teprve nedávno si ji konečně vyzvedly. Tribunál prý přece nemohl v záležitosti pokročit — zdůrazňuje se v dobrozdání dále — do té doby, dokud nebyla požadovaná relata k Ludvíkové konfirmaci klášterem předložena, a to vzhledem k tomu, že všeobecné konfirmace vzbuzují různé pochybnosti, a také s ohledem na směrnicí, podle níž se má pomýšlet spíše na omezování než na rozšiřování privilegií.<sup>20</sup> Z těchto důvodů může prý tribunál podat své dobrozdání teprve až nyní.

Vlastní vyjádření tribunálu o svatoanenských privilegiích tvoří pak závěr dobrozdání a je na rozdíl od předchozích výkladů formulováno velmi stručně: tribunál doporučuje, aby všechna předložená privilegia byla panovnící znovu konfirmována, ovšem s obvyklou omezovací klauzulí.<sup>21</sup>

Referent České dvorské kanceláře se pak ve svém nedatovaném vótu připojil k tomuto tribunálnímu doporučení a podpořil je konstatováním, že svatoanenské listiny sestávají většinou z pouhých kupních smluv, testamentů a donací (tím chtěl zřejmě naznačit, že nejde o žádně exempce a jiné výsady, které by byly v rozporu se soudobým právním řádem). Na obsáhlou apologetiku tribunálu ohledně průtahů v řízení reagoval referent

<sup>19</sup> V reskriptu se charakterizuje obsah klášterní supliky ne zcela přesně jako prosba o *urychlení* tribunálního dobrozdání: „... das Convent ... laut eines ... supplicati umb die *Maturirung* (podtrženo mnou — V. V.) des von euch abgeheischten Gutachtens allerdemütigst gebeten“. (Orig. reskriptu viz v konvolutu B 90.) Avšak této formulace je ve skutečnosti použito až v nedatovaném vótu, které vypracoval po prostudování supliky referent České dvorské kanceláře a které se stalo podkladem ke stylizaci reskriptu. Závěr vóta totiž zní: „Ich erachtete, dieses supplicatum cum allegatis an das königliche Tribunal mit Berufung auf das unter den 11<sup>ten</sup> Februarii 1732 ergangene rescriptum zu remittiren und die *Maturirung* (podtrženo mnou — V. V.) des schon vorher abgeheischten Berichts zu urgiren.“ (Viz v cit. konvolutu v kartónu 397.) V textu supliky (jejíž originál viz rovněž v kartónu 397) se však o urychlení výslovně nemluví, neboť něco takového by si klášter asi ani nedovolil.

<sup>20</sup> O kterou směrnicí jde, se konkrétně neuvádí.

<sup>21</sup> Autorem dobrozdání (aspoň stylisticky) a ovšem i referentem v záležitosti svatoanenských privilegií byl u tribunálu v době Marie Terezie Václav Antonín Milotský von Gnadenhal, titulární královský rada, který nepatřil k řádným přisedicím. Vyplyvá to z poznámek na konceptu i originále tribunálního dobrozdání (v konv. B 90 a v kart. 397).

až v závěru stručnou poznámkou, že tribunál se ospravedlňuje („exculpi-ret“) tím, že svaluje vinu na klášter, který nevyzvednuv si dříve „expedici“, nedodal včas požadovaná „exhibita“. Stylizace poznámky, zejména formulace „*schiebet die Schuld auf das Kloster*“, se zdá nasvědčovat tomu, že autor vóta nepokládal tribunální omluvu za zcela dostatečnou.<sup>22</sup>

Výsledná konfirmační listina Marie Terezie je datována ve Vídni 7. listopadu 1747<sup>23</sup> a obsahuje inserty všech dvanácti listin, které byly, jak víme, předloženy zčásti za Karla VI. (3 kusy), zčásti za Marie Terezie (9 kusů). Seřazení inserovaných listin je chronologické, bez ohledu na pořadí, v jakém je klášter dodal. Taxa, kterou musil klášter za konfirmaci zaplatit, činila podle výměru z 10. listopadu 1747 600 zlatých.<sup>24</sup>

Za Josefa II. probíhalo konfirmační řízení zpočátku hladce. Klášterní supplika, k níž byla v ověřeném opise přiložena tereziánská konfirmace,<sup>25</sup> byla ode dvora rozhodnutím ze 17. listopadu 1781 postoupena guberniu a odtud – po presentaci 25. listopadu – předána následujícího dne k vyjádření moravskému komornímu prokurátorovi. Ten ve své odpovědi, dodané guberniu 18. prosince, sdělil, že privilegia neobsahují nic, co by bylo v rozporu s právy panovníka nebo s nynějším zemským zřízením, a navrhl, aby gubernium tyto „zakládací listiny, donace a kupní listiny“ doporučilo k opětnému panovnickému potvrzení. A gubernium tak vskutku učinilo – v dobrozdání adresovaném nejvyššímu kancléři a datovaném 19. prosince 1781. U dvora bylo pak sice učiněno kladné meritorní rozhodnutí o udělení konfirmace, ale její fyzické vyhotovení a předání příjemci se zřejmě již neuskutečnilo.

Vyvstaly totiž potíže s taxou. 23. února 1782 sdělil dvorský agent von Ployer právnímu zástupci kláštera – advokátu Rauerovi, že taxa byla stanovena na 600 zlatých a že kancelářské poplatky a kolkovné obnášejí 150 zlatých, a požádal jej, aby o tom uvědomil převorku kláštera a aby u ní zařídil odeslání celkové sumy 750 zlatých na Ployerův účet.

Převorka se nato obrátila 5. března 1782 na gubernium se žádostí, aby jí bylo dovoleno zaplatit tento obnos z částky 1000 zlatých deponovaných

<sup>22</sup> Referent chtěl patrně naznačit, že tribunál se měl postarat o doručení písemnosti nebo aspoň upozornit klášter, aby si „expedici“ vyzvedl, a tím celou záležitost urychlit. (Pohodlné stanovisko tribunálu, že o své záležitosti se mají soukromé strany starat samy, bylo ovšem pro tehdejší úřadování příznačné.) – Nás však v této souvislosti zajímá spíše postoj kláštera. Že si včas nevyzvedl „expedici“ z roku 1734, to mu nelze klást za vinu (jak se o to pokoušel tribunál); v klášteře se zřejmě domnívali, že předložením druhé listiny Janovy a listiny Ludvíkovy dodali dostatek podkladů k vypracování tribunálního dobrozdání, a nemohli vědět, že tribunál bude od nich požadovat ještě listiny další. Spíše by bylo možno pozastavit se nad tím, že klášter nenaléhal na ukončení řízení a vyhotovení konfirmační listiny. Je to patrně doklad toho, že klášter neměl o konfirmaci skutečný zájem a že se o ni ucházel jen proto, aby splnil svou povinnost. Vždyť starobrněnské dominikánky se začaly o osud své žádosti z třicátých let zajímat až tehdy, když vyšlo v roce 1746 nové nařízení o konfirmacích.

<sup>23</sup> Její originál viz ve StOAB, fond E 19, sign. A 13.

<sup>24</sup> Nedatovaný návrh taxátora na výši taxy (i s datovaným přípiskem o schválení tohoto návrhu) tvoří samostatnou písemnost (v kartónu 397 z fondu ČDK), kdežto nedatovaná poznámka o tom, že taxa byla zaplacená, je připsána na dolním okraji došlého tribunálního dobrozdání (tamtéž).

<sup>25</sup> Opis je opatřen vidimační formulí guberniálního registrátora z 15. října 1781. (V konvolutu B 90 se však nachází jen prostý opis opisu ověřeného.)



u moravských stavů, protože pro jiné výlohy není prý klášter s to zaplatit taxu a poplatky ze svých běžných důchodů. Avšak moravská fundační komise, jíž byla věc postoupena, tuto žádost 20. března zamítla, a to vzhledem ke změněné prý situaci kláštera.<sup>26</sup>

Zda si klášter peníze přeče jen z jiných zdrojů opatřil a zaslal je do Vídně, nebo nikoli, nelze z písemností, které jsou k dispozici, zjistit. Af tomu však bylo jakkoli, jisté je, že závěrečná fáze konfirmačního řízení zůstala již do 2. května 1782, kdy došlo ke zrušení kláštera, nedokončena.

## DIE KONFIRMATION DER PRIVILEGIEN DER ALTBRÜNNER DOMINIKANERINNEN IM 18. JAHRHUNDERT

Nachdem Kaiser Karl VI. angeordnet hatte, daß alle Privilegieninhaber verpflichtet sind, um eine Revision und Bestätigung ihrer älteren Urkunden anzusuchen, legte das Dominikanerinnenkloster in Alt Brunn Ende 1731 dem Herrscher die Urkunde Ferdinands I. aus dem Jahre 1527 zur Konfirmation vor. Da jedoch in Ferdinands Urkunde auch Urkunden einiger vorhergehender Herrscher erwähnt werden, wurde 1734 das Kloster vom mährischen Königlichen Tribunal (dem Ferdinands Urkunde vom Wiener Hof zur Beurteilung vorgelegt wurde) aufgefordert, seine weiteren Urkunden aus der Zeit vor 1527 vorzulegen. Das Kloster entsprach der Aufforderung nur zum Teil und legte zwei Urkunden vor, uzw. die Urkunde des Königs Johann aus dem Jahre 1312 und die Urkunde des Königs Ludwig aus dem Jahre 1523. Aus der letzteren ging hervor, daß das Kloster noch weitere Urkunden besitzt, und deshalb stellte das Tribunal das weitere Verfahren ein, bis das Kloster die restlichen Urkunden vorlegt. Dies geschah ungeachtet dessen, daß laut Begutachtung des Brünner Kreishauptmanns der Inhalt der bisher vorgelegten Urkunden nicht im Widerspruch mit der Rechtsordnung der Zeit Karls VI. sei. Das Kloster legte jedoch die restlichen neun Urkunden (aus den Jahren 1317–1369) erst nach dreizehn Jahren vor, so daß das Tribunal die Urkunden erst 1747 beurteilen konnte, und deshalb wurden die Klosterprivilegien erst unter Maria Theresia landesfürstlich bestätigt. Es gab zwei Ursachen für diese Verzögerung: einerseits hatte das Kloster selbst, wie es scheint, kein großes Interesse an der Konfirmation (es suchte um sie nur wegen der Erfüllung der vorgeschriebenen Pflicht an), andererseits erfuhr das Kloster (infolge des damals am Tribunal herrschenden Schlendrians), daß es notwendig ist, die restlichen Privilegien vorzulegen, erst sehr spät.

Unter Josef II., als es notwendig war, um die Bestätigung der Privilegien erneut anzusuchen, verlief das Revisionskonfirmationsverfahren anfangs reibungslos (im Jahre 1781), da seitens der Behörden gegen die vorgelegten Urkunden keine Einwände bestanden. Dem Kloster mangelte es jedoch an Mitteln, um rechtzeitig am Hofe die Konfirmationstaxe (600 Gulden) und die Kanzleigebühren (150 Gulden) zu entrichten. Infolgedessen wurde die Ausfertigung der Konfirmationsurkunde Josefs II. vertagt und zuletzt überhaupt nicht verwirklicht, da inzwischen das Kloster im Frühling 1782 aufgelöst wurde.

Übersetzt von *Otto Hájek*

<sup>26</sup> Stalo se tak připisem adresovaným fundační komisí guberniu 20. března a presentovaným 4. dubna 1782 (viz v B 90). V čem se situace kláštera změnila, není v připisu konkrétně uvedeno. Nelze vyloučit, že fundační komise možná již věděla o nadcházejícím zrušení kláštera.